

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาความเจริญของนักเรียนให้ได้สูงสุดตามศักยภาพของแต่ละคนนั้น จำเป็นต้องสนับสนุนให้เด็กมีโอกาสได้ร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเจริญได้สูงสุดมีบูรณาการอย่างสมดุลในตัวเด็กทั้งจากทางตรงและทางอ้อม (วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์, 2536) การจัดการศึกษาของนานาประเทศ ต่างก็มุ่งเป้าหมายสำคัญร่วมกันในอันที่จะปลูกฝังเยาวชนให้ เป็นคนที่สมบูรณ์แบบเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าของชาติโดยมุ่งส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ศิลปะ เป็นวิชาหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในกระบวนการศึกษานับตั้งแต่เด็กวัยก่อนเข้าเรียนระดับอนุบาลศึกษาไปจนจบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยได้รับการจัดไว้เป็นวิชาแกนบังคับและวิชาเลือกในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเสริมลักษณะนิสัยและประสบการณ์ให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้ที่กล้าแสดงออก มีความมั่นใจในตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพิ่มพูนพหุปัญญาและเจตคติให้เจริญงอกงามไปพร้อม ๆ กัน (สุลักษณ์ ศรีบุรี, 2536)

กิจกรรมศิลปศึกษานี้มุ่งส่งเสริมให้เด็กเป็นคนดีพร้อมทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องการให้เด็กมีความงอกงามในทางสร้างสรรค์สูงสุด ส่งเสริมให้เด็กเติบโตขึ้นตามจุดประสงค์ของการศึกษา ดังนั้นครูจึงต้องตระหนักอยู่เสมอว่า ศิลปะสำหรับเด็กในชั้นประถมนั้นเป็นงานของเด็กที่จะต้องจัดขึ้นตามวุฒิภาวะความสนใจ ความต้องการตลอดจนประสบการณ์ของเด็ก (ประเทิน มหาจันทร์, 2531) นักเรียนสามารถจะหาประสบการณ์จากสิ่งต่าง ๆ ตามความปรารถนาเท่าที่จะเป็นไปได้และสามารถจะรับรู้สิ่งที่ดีงามตามโลกทัศน์ของเขาและแสดงออกผ่านทางความคิดและความรู้สึกสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะ ถ้าผู้ใหญ่ละเลยหรือจัดกิจกรรม

ไม่สอดคล้องกับความต้องการตามธรรมชาติของนักเรียนแล้วเด็กก็ไม่มีโอกาสที่จะพัฒนาเท่าที่ควร

ดังนั้นศิลปศึกษา นับว่าเป็นวิชาที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ โดยให้เด็กได้ทำกิจกรรม มีโอกาสสร้างสรรค์ แก้ปัญหา และได้สัมผัสสภาพความเป็นจริง เพื่อจะได้มีประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพและการสร้างสรรค์ ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้มีพัฒนาการที่ดีด้านอารมณ์ สังคม และสติปัญญา และความคล่องตัวในการใช้ส่วนต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กับความคิด และการแสดงออก (วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์, 2520) กิจกรรมศิลปะเป็นเพียงวิถีทางที่จะสะท้อนผลไปสู่การพัฒนาลักษณะนิสัย เพื่อเป็นพลังในการเรียนรู้และการดำรงชีวิตในสังคม โดยเน้นลักษณะนิสัยที่คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็นได้ด้วย (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526) ดังนั้นกิจกรรมศิลปะจึงนับว่ามีบทบาทสำคัญในการทำให้เด็ก ๆ มีความสุข จิตใจร่าเริงเบิกบาน สนุกสนาน และรู้สึกว่าคุณค่าของตัวเองมีค่า ชีวิตมีความหมาย ก่อให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจในตัวเองและผู้อื่น (เลิศ อานันทนะ, 2535)

รูสชอพฟ์ และ สวอร์ท (Rueschhoff and Swartz, 1969) ได้กล่าวว่า ศิลปศึกษาเป็นวิชาในหลักสูตรศิลปศึกษา เป็นวิชาที่เปิดโอกาสให้เด็กได้พัฒนาศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์ของเด็กแต่ละคนโดยตรงและกิจกรรมศิลปะช่วยให้เด็กแสดงออกซึ่งความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดจากความพอใจของเด็กเอง ดังนั้นศิลปศึกษาจึงเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะนำมาใช้เพื่อพัฒนานิสัยและการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ของเด็กให้มากยิ่งขึ้น

ศิลปศึกษามีวิชาทั้งภาคปฏิบัติ และทฤษฎีจึงมีกิจกรรมหลายด้านที่สามารถตอบสนองความสนใจของนักเรียนได้ โดยเฉพาะความถนัดพิเศษของนักเรียนแต่ละคน จึงนับว่าศิลปศึกษามีความเหมาะสมเป็นพิเศษที่มีกิจกรรมสร้างเสริมพฤติกรรมมูลฐานสำคัญ และหลายกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาเด็กได้โดยตรงเป็นพิเศษ เพราะหลักการสอนวิชาสายนี้เน้นการออกแบบสร้างสรรค์ (วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์, 2536)

กิจกรรมศิลปศึกษาเป็นกิจกรรมที่ช่วยในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา การแสดงออก

โดยผ่านกิจกรรมทางศิลปะจะช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพและพลังในตัวเด็ก นิรมล ศีรณสาร สวัสดิบุตร (2525) กล่าวว่า เมื่อเด็ก ๆ ได้ทำกิจกรรมศิลปะแล้ว ผลการเรียนรู้ที่จะเกิดตามมา คือ การเรียนรู้เรื่องความงาม พัฒนาการทางสติปัญญา การเรียนรู้ทางการควบคุมอารมณ์ การเรียนรู้เทคนิควิธีทำงานศิลปะ การเรียนรู้ในการใช้มือทำงานได้อย่างคล่องแคล่ว การเรียนรู้ทางสังคมและการเรียนรู้ทางการสร้างสรรค์เด็กในระดับประถมศึกษาที่อยู่ในสถานศึกษา จะได้รับการสนองตอบต่อความต้องการทางด้านศิลปะ โดยผ่านวิชาศิลปะศึกษา

แต่กิจกรรมศิลปะตามหลักสูตรที่มีอยู่ในโรงเรียน มักจะอยู่ภายใต้ระเบียบ กฎเกณฑ์ มีการควบคุมชั้นเรียนโดยครูผู้สอน บรรยากาศของห้องเรียนที่เคร่งเครียดเด็กจะขาดเสรีภาพในการทำงาน (กรมวิชาการ, 2523)

ปัญหาอีกประการหนึ่งของการสอนศิลปะในโรงเรียนประถม คือครูผู้สอนศิลปะในปัจจุบันนี้ ยังมีจำนวนจำกัด จึงจำเป็นต้องใช้ครูประจำชั้นสอนวิชาศิลปะด้วย และเสียดายที่โรงเรียนประถมศึกษาหลายแห่งมิได้สร้างเสริมการเรียนการสอนให้ เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของวิชาศิลปะศึกษา (วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์, 2536) จนอาจกล่าวได้ว่า ความล้มเหลวของโปรแกรมการเรียนการสอนของโรงเรียน คือไม่ได้จัดกิจกรรมสร้างเสริมพฤติกรรมที่ดีงามในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะ การสอนของโรงเรียนโดยทั่วไปกำหนดอยู่เพียงการพูดบรรยาย โดยมีการเรียนรู้จากการได้สัมผัสจริงในวงจำกัด และไม่ได้ทำการศึกษาคิดตามการสอนที่ทำไปแล้วว่าได้ส่ง ผลของการศึกษานั้นกลับมาในลักษณะใด (William Kahl, 1970 อ้างในวิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์, 2533) และงานวิจัยของ เบเบท์ทีโดร์ (Bebetedoh, 1986) ที่ได้ศึกษาสภาพของการสอนวิชาศิลปะศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาในรัฐเบนเดล ประเทศไนจีเรีย ผลการวิจัย พบว่าการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษามีปัญหาในทุก ๆ ด้านโดยเฉพาะด้านตัวครูผู้สอน ไม่มีวุฒิทางด้านศิลปะศึกษา มีผลทำให้สมรรถภาพ การสอนของครูลดลงและสอนไม่ตรงเป้าหมายของหลักสูตร เนื่องจากครูไม่มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักสูตรศิลปะศึกษา ขาดความรู้ด้านวิธีการสอน และเทคนิค การสอนใหม่ ๆ ขาดงบประมาณสนับสนุนด้านการสร้างสื่อการสอน ครูไม่มีความ มั่นใจในการประเมินผลงานการศึกษา ครูส่วนใหญ่ต้องการแบบวัดผลและ

ประเมินผลที่เป็นมาตรฐาน และครูส่วนใหญ่ขาดความเชื่อมั่นในการจัดกิจกรรมในหลักสูตรยังพบอีกว่า ครูผู้สอนศิลปศึกษาต้องการได้รับการอบรม สัมมนาเกี่ยวกับวิชาศิลปะในทุก ๆ ด้าน และถ้าหากโรงเรียนไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้วก็เท่ากับการเรียนการสอนนั้นไม่ประสบผลตามปรัชญาการศึกษาที่กำหนดไว้ (วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์, 2536) เพราะกิจกรรมที่ดีจะมีผลต่อการพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านทัศนคติ อุปลักษณ์ ความคิด และรูปแบบพฤติกรรมที่จะมีผลต่อผู้เรียนอย่างฝังรากลึก ติดตัวไปจนผู้ใหญ่ กลายเป็นมาตรฐานชีวิตของความเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ (Jefferson, 1960) นอกจากนั้นเด็กวัยเล็ก ๆ ยังใช้กิจกรรมศิลปะ เป็นสื่อที่จะช่วยให้เรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและสภาพแวดล้อม ครูจึงควรจัดกิจกรรมให้มีความหลากหลายครอบคลุมศิลปะประเภทต่าง ๆ และปรับเนื้อหากิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับความเจริญเติบโต และพัฒนาการของผู้เรียน (Lansing, 1976) การวางพื้นฐานด้านความรู้ และทักษะทางด้านศิลปะให้แก่เด็กจึงมีความสำคัญ เพื่อเด็กจะได้มีการพัฒนาทางด้านศิลปะให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป (ประเทิน มหาจันทร์, 2531)

กิจกรรมศิลปศึกษาสำหรับนักเรียนในชั้นประถมปีที่ 1 - 2 ควรให้เด็กได้มีโอกาสสังเกตสิ่งแวดล้อม การนำเอาทรัพยากรตามธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้ อย่างประหยัดและฉลาด การทดลองปฏิบัติเพื่อให้เกิดความคล่องในการใช้มือประสานสัมพันธ์กับความคิด และสามารถใช้วัสดุและอุปกรณ์แสดงออกทางรูปแบบได้ตามวัตถุประสงค์ (วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์, 2533) ดังนั้น ครูจึงต้องตระหนักอยู่เสมอว่า กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กในชั้นประถมนั้นเป็นงานของเด็กที่จะต้องจัดขึ้นตามวุฒิภาวะ ความสนใจ ความต้องการ ตลอดจนประสบการณ์ของเด็ก สิ่งที่ครูควรเอาใจใส่ก็คือการส่งเสริมความสร้างสรรค์โดยเราให้เกิดความสนใจในเรื่องของความงดงามอยู่เสมอ เปิดโอกาสให้มีการเลือกอย่างอิสระ ซึ่งจะทำให้เด็กมีความสุขมีความพอใจ เกิดความนับถือตนเองและผู้อื่น ทั้งหมดนี้เป็นผลอันเนื่องมาจากประสบการณ์ในทางศิลปะ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการศึกษาอย่างแยกไม่ออก (ประเทิน มหาจันทร์, 2531)

จากที่กล่าวมาในเบื้องต้นสรุปได้ว่า วิชาศิลปศึกษาเป็นวิชาที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคมให้แก่เด็กแต่สภาพการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษายังคงมีปัญหาส่วนใหญ่เนื่องมาจากครูผู้สอนขาดความรู้ความสามารถเฉพาะสาขาวิชา ครูไม่มีทักษะในการปฏิบัติ ไม่นำเทคนิคการสอนใหม่ ๆ มาใช้ให้เหมาะสมกับบทเรียน ไม่สามารถสร้างสื่อการสอนได้ การวัดผลและประเมินผลไม่ตรงจุดประสงค์ของหลักสูตรจึงเป็นสาเหตุให้การเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาไม่ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายและปรัชญาของการศึกษา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าครูคือหัวใจของการศึกษายิ่งกว่าวัสดุอุปกรณ์เหนืออื่นใด

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับกิจกรรมศิลปศึกษาสำหรับเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เนื่องจากโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ได้มีการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนอยู่เสมอ ทั้งนี้ผลของการวิจัยจะได้นำไปใช้พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับกิจกรรมศิลปศึกษาสำหรับเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ทั้ง 4 กิจกรรม คือ การเขียนภาพระบายสี การปั้น การพิมพ์ภาพ การออกแบบและสร้างสรรค์ ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ในด้านต่าง ๆ ของกิจกรรมศิลปะดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของกิจกรรม
2. เนื้อหากิจกรรม
3. การดำเนินกิจกรรม
4. สื่อสำหรับกิจกรรม
5. การประเมินผลภายในกิจกรรม

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อการศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับกิจกรรมศิลปศึกษาสำหรับเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบด้วย 38 สำนักงานเขต จำนวน 427 โรงเรียน

2. การสำรวจความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับกิจกรรมศิลปศึกษาสำหรับเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ของครูผู้สอนในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย เฉพาะวิชาศิลปศึกษาในระดับ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เท่านั้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ตัวอย่างประชากรของการวิจัย เป็นตัวแทนของประชากรครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งมี 38 สำนักงานเขต จำนวน 427 โรงเรียน

2. คำตอบที่ได้รับจากแบบสอบถามของตัวอย่างประชากร ถือว่าเป็นคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดเฉพาะตัวของครูผู้สอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2539 ที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากรในการวิจัยครั้งนี้

กิจกรรมศิลปศึกษา หมายถึง โปรแกรมของกิจกรรมทางศิลปะสำหรับเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ซึ่งควรจะประกอบด้วย 4 กิจกรรม คือ

1. กิจกรรมการเขียนภาพระบายสี
2. กิจกรรมการปั้น

3. กิจกรรมการพิมพ์ภาพ
4. กิจกรรมการออกแบบและสร้างสรรค์

โดยยึดวัตถุประสงค์ของกิจกรรม เนื้อหา กิจกรรม การดำเนินกิจกรรม
สื่อสำหรับกิจกรรม และการประเมินผลภายในกิจกรรม เป็นหลัก

เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

หมายถึง เด็กนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 6-7 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 1 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษาภาคบังคับ
ของกระทรวงศึกษาธิการ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบทางด้านการจัดการศึกษา
ภาคบังคับในเขตกรุงเทพมหานครทั้ง 38 สำนักงานเขต จำนวน 427 โรงเรียน
ใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของ
กระทรวงศึกษาธิการเป็นหลักในการจัดการศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบข้อมูลพื้นฐานตามความเป็นจริงเกี่ยวกับกิจกรรมศิลปศึกษา
ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับนักวิชาการ ศึกษานิเทศก์และครูผู้สอนใช้เป็น
แนวทางในการวางแผนปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาในระดับ
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
3. ได้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับใช้ประกอบการตัดสินใจของบุคลากรใน
ข้อ 2. เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนกิจกรรมศิลปศึกษาสำหรับเด็กชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 1 ต่อไป